

2006 Kazý Raporlarý

KYZÝKOS 2006 YILI KAZISI Yrd.Doç.Dr. Nurettin KOÇHAN[1]Dr. Korkmaz MERALHacer MOTORArp.Gör. Fevziye GÜNEB K ve Turizm Bakanlýđy Kültür Varlýklarý ve Müzeler Genel Müdürlüdü'nün izinleri ve maddi desteklerinin yaný sýra, Erdek B Balýkesir Ýl Genel Sekreterliði (Özel Ýdare) ve Atatürk Üniversitesi'nin maddi katkılarıyla Kyzikos antik kentinde arkeolojik kazýlar 18 Temmuz - 30 Ađustos 2006 tarihleri arasýnda 4 kibilik kazý ekibi ve 19 öđrenci ile gerçekteştirilmiştir[2]. Bakanlýk Temsilcisi olarak Muđla Arkeoloji Müzesi'nden H. Dinç görev almýptýr. 2006 yýlý etkinliklerimiz iki farklı alanda yođunlaþ Hadrian Tapýnađy kazýlarý-Thrakikos Limaný çalybmalarý Hadrian Tapýnađy Kazýlarý Kyzikos'da, 2006 yýlý çalybmalar noktasýný Hadrian Tapýnađy'daki kazýlar oluþturdu. 1989-1997 yýllarý arasýnda A. Yaylalý tarafýndan kazýlmaya en uygun yer olan Hadrian Tapýnađy'nýn güneydođu köþesinin kazýlmýþ olmasý nedeniyle, bu kazý döneminde de benzer nedenlerle kýmýmda kazýlara baþlanmýptýr. Ancak geçmiþ dönemlerden farklı olarak bu yýl hem tapýnađýn dođu ön yüzünde kuzeye, hem de yüzde batýya dođu çalybmalar devam ettirilmiþtir. Kazýya baþlanmadan önce tapýnađýn dođu ön tarafýn güney köþesine 1997-1998 arasýnda köy halký tarafýndan atýlan ve toplam 6 kamyonu bulan çöp yýđýný kaldýrýldý ve keneye karþý da alan ilaþlatýldý. Daha önceki yýllarda kazýlan, ancak otlarla kaplanan alan temizlendi ve kareleme çalybmalarý yapýldý.Tapýnađýn dođu ön kýmýmnda 4-6 H a çalybmalara baþlanmýþ ve kuzeye dođu 4-6 H, I açmalarý, güney uzun yönünde ise kazýya 16 B-D açmalarýndan baþlanmýþ ve 16-18 B-D açmalarý kazýlmýptýr (Çizim). Basamaklarý kapatan dolgu 2.50-3.00 m ye ulaþmasýna karþýn, Ortaçađ mezarlarý ve dýþýnda dönem belirleyici bir katmanlaþma gözlemlenememiþtir. Güney yönde tapýnađýn üzerini örten dolgu toprak içinde Orta Çađ'a ait bazý kalýntýlar ele geçmiþ, bunlar 17 C açmasýnda bulunan dört adet depolama küþü (pithos) ile 16 B, D, 17 B, C de bulunan dört adet mezardýr. Daha önceki kazý dönemlerinde olduđu gibi bu kazý döneminde de benzerleri bulunan[3] 1.00 m derinliđe, 1.50 m çapýna karýn geniþliđine sahip olan pithoslarýn cidar kalýnlýđý 4 cm dir. Ýçleri tamamen toprak ve taþ parçalarýyla dolu olup, üstteki dolgu baskýsý ve depremler sonucu kýrýlmýþlardýr (Resim 1). Bu pithoslardan birinin kurþun kenetle onarýlýp kullanýldýđý tespit edilmiþtir. Önceki kazý dönemlerinde de örnekleri çýkarýlmýþ olan, Orta Çađ'a tarihlenen kiremit mezarlardan, biri çocuda ait olmak üzere daha tespit edildi. Dönemin buluntularýndan yoksun olan mezarlar büyük oranda zarar görmüþ ve kiremit örtüleri çökmüþtür. Güney yönünde ve baþlarý batýya yönelik mezarlardan ikisi olasýlýkla anne ve çocuđuna ait olmalýdýr. Çünkü çocuk mezarý, büyük mezarın ayakucunda yer almaktadır. Beþincisi ise 16 B açmasýnda yer alan 55 cm uzunluđunda, ađýz bir taþla kapatýlan küþü mezardýr(Resim 2). Yukarýda anýlan pithoslar, olasýlýkla Orta Çađ yerleþiminin bu alanda devam ettiđini göstermektedir. Bu daha önceki kazý dönemlerinde ortaya çýkarýlan buluntularýn yaný sýra[4], dođu ön tarafta üzerinde latin haçý kabartmalý mermer parçaları desteklenmektedir[5]. Bu kalýntýlardan hareketle tapýnak çevresinin bu dönemde de yerleþime aчыk olduđu anlaþýlmýptýr. Mezarlar pithoslar arasýndaki seviye farklarý göz önüne alýndýđýnda, artýk bu alanýn yerleþim yeri olarak kullanýlmadýđý dönemde, ölenlerin yöne gömüldükleri ve buranýn nekropol olarak kullanýlmýþ olduđu söylenebilir. Güneydeki çalybmalar sýrasýnda önceki kazý döneminde kýmým ortaya çýkarýlmýþ olan, stylobat basamaklarýnýn devam ettiði anlaþýldý. Dođu tarafa göre daha sađlam ve izlenebilir yapılar olan, ancak mermer kaplamalarýndan herhangi bir iz kalmayan basamaklar, sayý ve boyut aчыsýndan bazý farklılýk göstermektedir. Bugüne kadar tapýnađýn güneyinde yapýlan çalybmalar sonucunda basamaklarýn tabanda geniþ olup, yukarý çalybmalar daraldýđý görülmektedir. 1989-1997 yýllarý arasýndaki kazý döneminde yedi tanesi çýkarýlan ve basamaklarý dik kesen, aralarý arasýnda 6.60 m mesafenin olduđu, ana galeriye eđik aчыyla inen havalandýrma dehlizlerinden biri daha aчыđa çýkarýlmýþ olup, toplam sekize ulaþmýptýr. Tapýnađýn dođu yönündeki çalybmalar 4-6 H, I açmalarýnda devam edildi ve 3.00-3.50 m yüksekliđindeki dolgu temizlendikten sonra daha önceki kazý dönemlerinde bir kýmým ortaya çýkarýlmýþ olan, girip basamaklarý ve ön tarafta yer alan zemin bloklarýna ulaþýldý. Buradaki basamak dokusu da güney yönde olduđu gibi, harçla kaynaþtırýlmýþ moloz taþlardan oluþturulmuþtur. Derinlik ve yükseklikleri farklı olan basamaklarýn mermer kaplamalarýndan hiç iz kalmamýptýr. Belirlenen ölçüleri ile güney uzun yönündeki basamaklara göre daha küçük ebatlý olduklarý anlaþýlmaktadır. Tapýnak yýkántýlarýnýn arasýnda tabandaki mermer bloklarýn 1.70 m yukarýda, aþýrý derece de parçalanmýþ mermer parçalarýnýn bulunduđu 4 I açmasýnda, kireç ocaklarýnýn varlýđýný keşif eden 5-6 cm kalýnlýđýnda bir tabaka tespit edildi. Kireç ocađý tahribatýnýn korkunç boyutlarda olduđunu, bu alanda ele geçen mermer birbirine yapýþýk yanýk mermer atýklarý da kanýtlamaktadır. Tapýnakta, aþýnmýþ ve çok küçük parçalara bölünmüþ olmalarý hakkında kesin bir yargýya varamadýđýmýz üst yapıya ait mimari bezemelerin yaný sýra, frize ait insan ve hayvan figürlerinin vücutlarýna ait çok sayýda parça ele geçmiþtir. Yukarýda belirtilenlerin dýþýnda 2006 kazý döneminin önemli buluntularýndan önceki kazý dönemlerinde parçalar halinde bulunan[6], 18 D açmasýndaki tonozlara aчыlan havalandýrma dehlizindeki (Resim 3) dolgu toprak içinden üç parçaya bölünmüþ halde çýkarýlan mermer çatý kiremididir (Resim 4). Bulunan çatý kiremidinin tam ölçüleri belirlenebilmiþ olmasý (85x104 cm) üst örtü hakkında bilgi edinmemiz aчыsýndan büyük önem taþımaktadır. Kazý çalybmalarýna ait çok sayýda mimari parça ortaya çýkarýldý. Bunlar arasýndaki önemli buluntulardan biri, tam kapalý palmetin iplendiği parçasýdýr (Resim 5). 71 cm korunan yüksekliđe ve 115 cm geniþliđe sahip olan sima parçasý, özenli iþleniþi ve boyutlarıyla tapýnađýn yapýsý ve bezemeleri konusunda bilgi vermesi aчыsýndan önemlidir. Diđeri yaprak(?) ya da tüy motiflerinin iþlendiði parçadýr. Çalybmalar kýmým olduđu için yeri konusunda yorum yapamadýđýmýz eserde örgeinin ortasýndaki kanal belirgin olup, damarlar oldukça geniþ ve derindir. Tapýnakta ilk kez böyle bir parçanın çýkmasý ilginçtir. Ayrýca tavan kasetlerine ait parçalar da çýkarýlmýptýr. Tapýnađýn arasýnda altýn yaldýzly, mavi ve kırmızı boyalý üst yapıya ait kabartma ve mimari bezeme parçalarý da önemli bir yere sahiptir (Resim 6). Çünkü antik yazarlar tarafýndan çok görkemli olduđu söylenen tapýnađýn görsel aчыdan da göz alýcý bir yapıya sahip olduğunu göstermesi aчыsýndan bu boyalý parçalar önemlidir. Mimari bezeme parçalarýnýn yaný sýra, frize iþlenmiþ çok sayýda insan ve hayvan figürlerinin vücutlarýna ait parçalar da ele geçmiþtir (Resim 7,Resim 8). Frize ait bu parçalardan yola çýkarak frizde savaþ sahnesi iþlendiði söylenebilir. Çünkü insan figürlerinin baþlarında miđfer, vücutlarýnda zýrh ve ele geçen bir parçada görülen kýlýç kabzası desteklenmektedir. Kazý döneminde çýkarýlan kabartma eserler arasýndaki önemli buluntulardan biri de aslan baþýdýr. Daha önceki yýllarda aslan baþly çörttenler bulunmuþtu. Ýlk defa çörtene ait olmayan bir aslan baþý parçasý tespit edilmiþtir (Resim 9). Dođu ön tarafta bulunan aslan baþý, frize veya alýnlyđa ait olmalýdýr. Sol gözü ve alýnlyđın bir bölümü korunan aslan baþý, göz bebeđinin iþleniþi ve alýn çizgilerinin verililiþiyle M.S. 2. yüzyýla tarihlenen Ýzmir[7] ve Ýstanbul[8] Arkeoloji Müzelerindeki konsol baþlarýnda yer alan aslan baþlarýyla benzerlik göstermektedir. Üst yapıya ait buluntularýndan biri de tek ispiti korunmuþ araba tekerleđidir (Resim 10). Bu tekerleđin frizde iþlenen konunun içinde arabalarýn da yer aldýđýný göstermesi yönünden önemlidir. Ayrýca kazý çalybmalarý sýrasýnda yedi dönemle geç döneme ait bazý ok uçlarý da bulunmuþtur (Resim 11). Thrakikos Limaný Çalybmalarý Bazý yayýnlarda bu limanýn tersane

kullanýldýdy belirtildiði için, gerçekten bu amaçla kullanýlýp kullanýlmadýdýný belirlemek amacıyla 07-10 Ađustos 2006 tarihleri Limanýnýn batý tarafýnda, günümüzde Demirkapý olarak adlandýrýlan yerde, 3x3 m ölçülerinde açmalar açýlmýþtır. Ancak ters herhangi bir buluntu belirlenememiþtir. Bu açmalardan birinde, 1.00 m derinlikte bir pithosun alt kýsmý ele geçmiþ, Hadrian Tapýnađý’ndaki örnekte olduđu gibi, kurpun kenetlerle onarýlarak kullanýlan bu pithosun (Resim 12) çevresinde mimari k tespit edilememiþtir. Hemen altýnda da ham toprađa ulaþýlmýþtır. Açmalarda her hangi bir tabakalaþma tespit edilememiþ, ancak geçen bazı seramik parçalarýnda fýrýnlama hatalarýnýn olduđu görülmüþtür. Açmalarda, 1.00 m lik seviyede büyük çoðunluđu halde olmak üzere, Helenistik Çađ’dan Dođu Roma Dönemi sonuna kadar farklı tarihlere ait seramikler (Resim 13) ile terrakotta eserler (Resim 14) ele geçmiştir. Buluntularýn çeþitliliði ve bazı eserlerde fýrýnlama hatalarýnýn olması buranýn kullanýlmayan bu tür eserlerin atýldýdý bir yer olduđu izlenimi uyandıryyor. Belirlenen alanlarda çalıþmalar devam ederken dah yıllarda etütlük mimari eserlerin konulduđu kýsým, elden geçirilerek tekrar düzenlendi. Ayrýca tapýnađýn tonozlarýnýn üzerini kap ve ađaçlarýn bir bölümü temizlendi. Arazide yapýlan yüzey araþtırmaları sýrasýnda Bouleterion’un güneyindeki çalıylık a tarafýndan kesilmesi sonucu ortaya çýkan sur duvarýnýn içinde, üçgen beklinde ve genibleyen kýsýmdan kýrylmýþ olan ve iki tara yazýtýn yer aldýdý mermer parça bulundu. Ancak bir yüzü abýry tahrip olup, diđer yüzündeki yazýttan da tam olarak hangi ama veya neye ait olduđu anlaþýlamamýþtır. Ancak harf karakterine göre Erken Roma Dönemine tarihlenen yazýtta boulle ve yönetic bahsedildiði için hemen yakýnýnda yer alan Bouleterion ile ilgili olabilir.

[1] Yrd.Doç.Dr. Nurettin KOÇHAN, Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 25240- ERZURUMDr. Korkmaz MERAL, Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 25240- ERZURUMHacer Motor, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Öđrencisi 25240- ERZURUMArþ.Gör. Fevziye GÜNEP, Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 25240- ERZURUM [2] Baþkanlýđýmdaki kazýya Dr. Korkmaz MERAL, Doktora öđrencisi Hacer MOTOR, Yüksek Lisans öđrencisi Fevziye Güneþ, arkeolog M. Kemal PAHÝN, Mehmet COPKUN, A. Rýza GÖKÇE, Zehra YAĐCI ve Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü öđrencilerinden S. Yanýk, Ö. Çil, S. Havuz, Y. Yücel, T. Demirel, H. Arkun, M. A. Özdemir, Caner, C. Akgümüþ, M. S. Genç, Z. Bilen ve M. Demirkol katýlmýþtır. Katkýlarından dolayı hepsine teþekkür ederim. Ayrýca Erken Roma Hakim Halil Kalyoncu Erkek Öđrenci Yurdunun Kazý Evi olarak tahsis edilmesini sađlayan ve her konuda desteklerini esirgemeyen Erdek Belediye Baþkanı Sayýn Hüseyin SARI ve Erdek Kaymakamý Sayýn Cemil AKSAK’a, yardımlarýný gördüđümüz Erdek Belediye Baþkan Yardýmcýsý Sayýn Hulusi AY’a, Tekgýda-Yþ Ýþletmesi’ne, alaný ilaçlamamýþ olan Erdek Tarým Ýlçe Müdürü Sayýn Kenan UYAR’a ve Bandýrma Arkeoloji Müzesinden Sayýn Elmas KAYA ile Sayýn TAN’a desteklerinden dolayı teþekkür ederim. [3] A. Yaylalý-V. Özkaya, “1994 Kyzikos Arkeolojik Kazýsý”, XVII. Kazý Sonuçları Toplantýsý II (1995) 313.[4] A. Yaylalý-V. Özkaya, “Kyzikos 1995: Arkeolojik Kazý Etkinlikleri”, XVIII. Kazý Sonuçları Toplantýsý II (1996) 412.[5] Bu haç kabartmalý parça Orta Çađ’da (M.Ö.13-14. yüzyýl) Hadrian Tapýnađý’nýn ayakta kalan kýsýmlarýnýn kilise olarak kullanýldýdýna iparet edebilir. Ancak bunu dođrulamak þimdilik mümkün ve tamamen ileride ele geçecek buluntulara bađlý.[6] A. Yaylalý-V. Özkaya, “Kyzikos Arkeolojik Kazý Çalıþmaları: 1991”, XIV. Kazý Sonuçları Toplantýsý II (1992) 225, Res. 6.[7]K. Meral, Yonia Bölgesi Aslanları, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamýþ Doktora Tezi (Erzurum-2003) 127, Lev. 92. [8] G. Mendel, Catalogue des Sculptures Greeques, Romainet et Byzantines I-III (1966) 189, Nr. 496.